

فصل‌نامه بین‌المللی علمی _ تخصصی مطالعات زبان فارسی (شقای دل سابق)

سال ششم، شماره شانزدهم، زمستان ۱۴۰۲ (۱-۲۴)

مقاله پژوهشی

Doi: [10.22034/JMZF.2024.448119.1183](https://doi.org/10.22034/JMZF.2024.448119.1183)

بررسی شش خبر (مجموعاً) از سه کانال آران مغان، سلام مغان و یاشیل مغان

از منظر ویرایش زبانی و فنی

فریبا ایمانزاده^۱، فاضل عباس‌زاده^۲

چکیده

شبکه‌های اجتماعی یکی از ساختارهایی است که در سال‌های اخیر گسترش روزافزونی داشته است؛ زیرا علاقمندی مردم به شبکه‌های اجتماعی و پیگیری اخبار از این طریق، صاحبان چنین برنامه‌هایی را به بهبود ارائه‌شده بیشتر تشویق می‌کند. از همین روست که برای جلب مخاطبان، یک رقابت شدیدی بین شبکه‌های اجتماعی صورت می‌گیرد. در این میان، مردم بیشتر شبکه‌ای را دنبال می‌کنند که اخبار مهم و سریع را با رعایت اصول زبان و خط فارسی به مخاطبان خود ارائه می‌دهد. پس وجود ویراستار در هر کانال خبری از ضروریتهایی است که موجب می‌شود، اخبار بدون خطاهای زبانی، دستوری و غیره به اطلاع مردم برسد. بر این اساس مقاله حاضر به روش توصیفی - تحلیلی به ویرایش اخبار در سه شبکه خبری شهرستان پارس‌آباد مغان (آران، سلام و یاشیل مغان) پرداخته است. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که درحالی‌که کانال‌های خبری مورد بررسی در انتقال به موقع اخبار و اطلاعات موفق عمل کرده‌اند؛ اما در برخی موارد با چالش‌هایی در زمینه دقت ویرایشی و زبانی مواجه بوده‌اند.

کلیدواژه‌ها: رسانه، شبکه‌های خبری، اخبار، ویرایش، شهرستان پارس‌آباد مغان.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، واحد پارس‌آباد مغان، دانشگاه آزاد اسلامی، پارس‌آباد مغان، ایران.

frybaaymanzadh4@gmail.com

۲. استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد پارس‌آباد مغان، دانشگاه آزاد اسلامی، پارس‌آباد مغان، ایران.
(نویسنده مسئول).

fazil.abbaszade@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۰۸ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۱۲

۱. مقدمه

با گذشت زمان و افزایش جمعیت، فضای رسانه‌ها پُر از اخبار متفاوت در مورد مسائل گوناگون جهان شد. عصر حاضر - که عصر ارتباطات است - اخبار و اطلاعات از طریق شبکه‌های اجتماعی به‌روزرسانی و به مخاطبان اطلاع‌رسانی می‌شود. چون جامعه بشری حساسیت ویژه‌ای در ارتباط با اخبار دارند، بهتر است خبرهای ارائه‌شده قبل از اطلاع‌رسانی به‌صورت صحیح و طبق معیار زبان فارسی ویرایش‌شده و در اختیار مخاطبان قرار بگیرد. هر نوع خبری از اینکه در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی منتشر شود، به ویرایش نیاز دارد. خبر ویرایش‌نشده ممکن است اشتباهات زیادی داشته باشد. در این صورت اعتبار رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی کم می‌شود و مسؤولان باید برای حفظ آن راهکارهایی را اتخاذ کنند.

زبان فارسی هویت ما ایرانیان است و در حفظ منزلت آن باید تمام زمینه‌ها را فراهم کرد و ورود واژه‌های بیگانه را مدیریت کرد. این مقاله می‌تواند تلنگری باشد برای مسؤولان کانال‌های خبری که اخبار را رسا، شیوا و با محتوای عالی تهیه کنند و به ویراستاران متخصص بسپارند تا قبل از انتشار آن مورد کاوش قرار بگیرد و اخباری بدون خطا ارائه شود.

در ویرایش خبر اولین موضوعی که با آن مواجه خواهیم شد، عنوان خبر است. بعد از بررسی آن، ویراستار متن خبر را با دقت و موشکافی زیرکانه باز بینی می‌کند و جاهایی را که نیاز به ویرایش است، اصلاح می‌کند. البته ویراستار باید در کارش خبره باشد و انواع متون خبری را آگاهانه و با روشی نوین ویرایش کند.

۱-۱. بیان مسئله و سؤالات تحقیق

رسانه‌ها یکی از مهم‌ترین منابع خبری هستند که در انتقال اخبار، جایگاه ویژه‌ای دارند. «رسانه به معنای وسیهٔ رساندن یا وسایل ارتباط جمعی است» (دهخدا، ۱۳۰۲۴: ۱۳۴۵)؛ به‌عبارت‌دیگر: «رسانه، ابزار انتقال پیام از فرستنده به گیرنده است. کتاب،

روزنامه، مجله، عکس، فیلم، نوار صوتی و تصویری، رادیو، تلویزیون، ماهواره و غیره، نمونه‌هایی از رسانه هستند. نقطه مشترک در تعاریف ارائه شده از رسانه این است که رسانه ابزار رساندن پیام از فرستنده به گیرنده است» (حسینی، ۱۳۹۱: ۱۷). برای فهم دقیق اخبار باید در نگارش آن دقت شود تا مخاطبان بهتر متن خبری منتشرشده را درک کنند. «یکی از مهم‌ترین کار رسانه انتقال اخبار جوامع مختلف به یکدیگر است؛ از این‌رو نگارش و تنظیم اخبار، از مهم‌ترین مراحل کار رسانه‌های خبری است که به مهارت‌های ویژه‌ای نیاز دارد. مواردی مانند تسلط بر موضوع خبر، آشنایی با فنون خبر، تندنویسی، درست‌نویسی، ساده‌نویسی، روان‌نویسی، خلاصه‌نویسی، به‌گزینی کلمه‌ها و عبارتها، گزینش مناسب اطلاعات، تعیین حجم مناسب اطلاعات، نوشتن آمار و ارقام و غیره باید دانست که نگارش خبر به شیوه‌های گوناگونی صورت می‌گیرد» (مکتبی، ۱۳۸۴: ۲۶). با ویرایش خبر و اطلاع‌رسانی درست و صحیح آن کیفیت اخبار منتشرشده بیشتر می‌شود؛ زیرا «مهم‌ترین اصل در خبررسانی، درست‌نویسی و بیان شیوای آن است. حفظ هویت ایرانی و تقویت ویراستاری و نگارش درست زبان فارسی با حفظ هویت ملی و ایرانی رابطه ناگسستنی دارد. این زبان مانند سایر پدیده‌ها در معرض آسیب‌ها و بیماری‌هایی از داخل یا خارج از مرزها و زبان‌های بیگانه است (ر.ک: مدرسی، مام‌علیپور، ۱۳۹۹: ۲۸-۲۲). حراست از آن با موضوع درست و ویرایش ارتباط پیدا می‌کند؛ به‌عنوان مثال ادبیات محاوره‌ای در شبکه‌های اجتماعی و کوتاه‌نویسی و اختصارنویسی به دلیل عامل سرعت و کمبود زمان غلط‌های فاحشی ایجاد کرده است. تکرار مداوم این غلط‌ها به‌وسیله کاربران ممکن است در درازمدت ضربات زیادی را بر زبان فارسی وارد کند» (برزگر ۱۳۹۹: ۲؛ نیز ر.ک: مدرسی، مام‌علیپور، ۱۳۹۹: ۱۲۱).

برای حفظ کیفیت زبان، بهتر است نکات دستوری و نگارشی، در نوشته‌ها به‌ویژه متون اخبار رعایت شود. «پس برای جلوگیری از آسیب رساندن به زبان معیار و حفظ منزلت و ارج نهادن به آن علاوه بر اخبار، باید به متن‌کتاب‌ها، مقالات، مجلات و

نشریه‌ها از لحاظ انواع ویرایش پرداخته شود؛ زیرا ویرایش از اصول مهم و اساسی در زبان و خط فارسی است. مطالبی که به زبان فارسی نوشته می‌شود، ممکن است از نظر محتوایی دارای اشکالاتی باشد یا از نظر تلفظ واژگان و ساختار دستوری، خطاها و نارسایی‌هایی در آن باشد، چنین نوشته‌ای نیاز به ویرایش دارد. ویرایش یا ویراستاری یعنی پیراستن نوشته‌ها از نارسایی‌ها و خطاهای علمی یا زبانی و تنظیم مباحث آن برحسب مبانی منطقی، اصلاح خطاهای واژگانی و دستوری براساس معیارهای زبان در تشخیص درست از نادرست است» (ارژنگ، ۱۳۸۹: ۴؛ نیز رک: مدرسی، مام‌علیپور، ۱۳۹۹: ۳۵-۳۶).

ویرایش اخبار در رسانه‌های خبری یکی از مراحل مهم در فرایند انتشار خبر است. اصول ویرایش خبر چندین لایه دارد: ۱. سبک نوشتاری: سبک خبرنگاری باید واضح و مختصر باشد و به سرعت اطلاعات مهم را به مخاطب منتقل کند؛ ۲. دقت زبانی: استفاده از واژگان و دستور زبان صحیح برای ارائه خبر باید جذاب و کوتاه باشد تا توجه خواننده را جلب کند؛ ۳. عنوان خبر: باید خلاصه‌ای از مهم‌ترین بخش خبر باشد؛ ۴. اجتناب از جانب‌داری: خبر باید منصفانه و دور از جبهه‌گیری باشد و جوانب مختلف یک موضوع را بدون طرفداری از یکی به تصویر بکشد.

برای ویرایش اخبار به شکل حرفه‌ای مهارت‌هایی مانند توانایی تشخیص اطلاعات مهم، توانایی نوشتن و ویرایش متن به شکلی که مخاطب را جذب کند و توانایی حفظ اعتبار و دقت اطلاعات ضروری است. پس ویراستاران خبر باید طبق معیار زبان فارسی از به کارگیری واژه‌های عامیانه، بی‌محتوا و همچنین تعقید، ابهام و دیگر خطاها جلوگیری کنند. در این پژوهش سعی محققان بر این است که به پرسش‌های زیر پاسخ دهند:

- ناشران منابع خبری شهرستان پارس‌آباد مغان اخبار را چگونه ویرایش می‌کنند؟

- آیا ویراستاران خبری منابع خبری شهرستان پارس آباد مغان دارای مهارت و تخصص ویرایشی هستند؟

۲-۱. اهداف و ضرورت تحقیق

رسانه در عصر حاضر یکی از مهم‌ترین پایگاه اطلاع‌رسانی برای عموم مردم است و تأثیر زیادی در زندگی و فرهنگ افراد جامعه دارد؛ بنابراین انجام دادن چنین پژوهش‌هایی برای جوامع امروزی واجب است؛ زیرا در غیر این صورت فضای مجازی و آینده خط و زبان فارسی دگرگون خواهد شد. مسلم است بسیاری از نویسندگان در زمینه ویرایش، کتاب‌ها و مقالات متعددی نوشته‌اند؛ ولی پژوهش حاضر با تمامی پژوهش‌های صورت گرفته از لحاظ جامعه آماری و شیوه اطلاع‌رسانی متفاوت است. این تحقیق به بررسی جزئیات اخبار از سه کانال خبری مهم (آران مغان، سلام مغان و یاشیل مغان) پرداخته است و هدف آن ساماندهی اخبار ارائه شده به مخاطبان است که البته قبل از هم‌رسانی باید یک ویراستار متخصص آن را ارزیابی و اصلاح کند تا اخباری صحیح و به دور از خطاهای املائی، محتوایی و دستوری به مخاطبان ارائه شود.

به‌هرحال برای حفظ منزلت زبان فارسی و انتقال آن به نسل‌های بعدی باید ویراستاران متخصصی پرورش یابند و در مواردی که نویسنده خبر دچار خطا می‌شود، این افراد بتوانند متن خبر را با دانش و آگاهی خود ویرایش کنند. به نظر می‌رسد با چنین پژوهش‌هایی کانال‌های خبری بیش‌ازپیش در نگارش اخبار و رعایت صحیح قواعد دستوری، تلاش مضاعفی کنند و مسؤولان ذیربط نیز از ضعف رسانه‌های خبری مطلع شوند تا با کنترل و نظارت بر کاستی‌ها و ضعف‌های ویرایشی و نگارشی، اخبار رسانه‌های خبری شهرستان بهبود یابد.

۳-۱. پیشینه تحقیق

در مورد ویرایش و نقد انواع متون فارسی، کتب و مقالات متعددی نوشته شده است؛ اما تاکنون پژوهشی که به بررسی اخبار منابع خبری شهرستان پارس‌آباد مغان بپردازد، صورت نگرفته است؛ بر این اساس پژوهش حاضر کاری جدید و قابل تأمل است؛ اما می‌توان به برخی از پژوهش‌هایی که تا حدودی در راستای بخشی از کار ما هستند، اشاره کنیم:

- «نقد ویراستاری روزنامه خبر جنوب سال ۱۳۹۵» (۱۳۹۸) از فاطمه راستی و زیبا قلاوندی. در این پایان‌نامه اخبار روزنامه را در دو بخش زبانی و فنی بررسی کرده است: بخش فنی: خطاهای سجاوندی، شیوه خط فارسی؛ و در بخش زبانی، خطاهای واژگانی و دستوری بررسی شده است و در پایان روشن شده است که روزنامه تا چه اندازه درست‌نویسی، قواعد فنی، زبانی و نگارش زبان فارسی را رعایت کرده است.

- «ویرایش و نقش ویراستار در پویایی محتوای مطبوعات ایلام» (۱۳۸۹) از محمد علی نیاکان و عمران خودآموز. در این پژوهش نویسندگان به این نتیجه رسیده‌اند که ویراستار کمک کار امینی است که پیام نویسنده را با شیوه‌ای روان و جذاب ویرایش و به مخاطب منعکس می‌کند. در این مقاله که با استفاده از روش مرسوم مطالعه آرشیوی اسنادی نوشته شده است، اشاره به ویرایش و نقش ویراستار در پویایی محتوای مطبوعات محلی ایلام، هفته‌نامه‌ها، دوهفته‌نامه‌ها و ماهنامه‌ها کاستی‌های آن‌ها از لحاظ استفاده نکردن صحیح از علامت‌ها و نشانه‌های معمول و متداول زبان فارسی بررسی و بیان شده است.

۲. بحث و یافته‌های تحقیق

۲-۱. ماهیت و رویکرد شبکه‌های اجتماعی

شبکه‌های اجتماعی در ایران نقش مهمی در پیشبرد جامعه دارند. مردم از طریق این شبکه‌ها از اخبار و اطلاعات جهان و منطقه خود آگاه می‌شوند. جامعه‌شناسان نیز رسانه‌ها را یکی از مهم‌ترین منابع اطلاع‌رسانی قلمداد می‌کنند. آن‌ها با قرار دادن پیام‌های ایدئولوژیک در بطن مطالب رسانه‌ای (فیلم، اخبار، تبلیغات و غیره) افکار و ارزش‌های خاصی را در سرتاسر دنیا اشاعه می‌دهند تا وجهه مدنظر خود را بازنمایی کنند.

«هدف قرار دادن آداب و رسوم و ادیان در کشورهای کمتر توسعه‌یافته و جهان سوم و به‌طور کلی تهاجم فرهنگی، خطری است که سیاستمداران و مسؤولان ملل هدف همواره از آن بیم داشته و در تلاشند تا مردم خود، به‌ویژه نسل جوان را نسبت به این خطرات آگاه سازند و در برابر آسیب‌های احتمالی آن ایمن کنند» (صادقی، ۱۳۹۵: ۱۸؛ نیز ر.ک: مدرسی، مام‌علیپور، ۱۳۹۹: ۲۸). زبان فارسی به‌عنوان یکی از زبان‌های باستانی و غنی، هویت فرهنگی و تاریخی ایران را منعکس می‌کند. به همین دلیل، حفظ و استفاده صحیح از زبان فارسی به معنای حفظ هویت ملی و ارتقاء فرهنگ و ادبیات ایرانی است؛ بر این اساس «ویراستاری و نگارش درست زبان فارسی، با حفظ هویت ملی و ایرانی، رابطه‌ای ناگسستنی دارد. زبان فارسی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان هویت ملی ایرانیان، همچون سایر پدیده‌ها، در معرض آسیب‌ها و بیماری‌هایی از داخل یا خارج از مرزها و زبان‌های بیگانه قرار دارد. حراست از زبان فارسی با موضوع درست‌نویسی و ویرایش ارتباط پیدا می‌کند؛ به‌عنوان مثال، ادبیات محاوره‌ای در شبکه‌های اجتماعی، کوتاه‌نویسی و اختصارنویسی به دلیل عامل سرعت و کمبود زمان، اغلاط فاحشی ایجاد کرده است.» (برزگر، ۱۳۹۹: ۲)

حفظ و نگهداری زبان فارسی به‌عنوان یکی از ثروت‌های فرهنگی و تاریخی ما بسیار مهم است. از طریق ویراستاری دقیق و نگارش صحیح، می‌توان از افتراق‌ها و اشتباهات زبانی جلوگیری کرد و زبان فارسی را در مسیر توسعه و پیشرفت قرار داد. «تکرار مداوم این خطاها در درازمدت ممکن است ضربات جدی به زبان فارسی وارد کند. همچنین ورود انبوه واژه‌های بیگانه به زبان فارسی ممکن است این خطر را به دنبال داشته باشد. زبان فارسی امروزه مرزهای ایران فرهنگی را تعیین می‌کند و در کنار قلمرو سیاسی امروز، یک قلمرو فرهنگی ایران نیز وجود دارد که مرزهای آن را زبان فارسی تعیین می‌کند» (همان).

۲-۲ ویرایش و انواع ویرایش

ویرایش یعنی متنی که از چندین لحاظ دچار عیوب فصاحت و نگارشی است، تبدیل به نوشته‌ای شود که برای مخاطب قابل فهم باشد و مخاطب را دچار سردرگمی نکند. «نویسنده پس از نگارش نوشته خود، برای جلوگیری از کاستی‌های متن و همچنین اصلاح نوشته و متن خود، به ویرایش نیاز دارد. ویرایش فنی شامل اصلاح بندها (پاراگراف‌ها)، نشانه‌گذاری، کاربرد شیوه املایی درست، یکدست کردن رسم‌الخط، رعایت علائم اختصاری، عددنویسی، فرمول‌نویسی، آراستگی ظاهری، نظم و ترتیب نوشته است» (ذوالفقاری، ۱۳۹۴: ۱۰). ویرایش زبانی و ساختاری یک مرحله مهم در بهبود نوشتارها و متن‌ها است. در این نوع ویرایش، تغییراتی اعمال می‌شود که به بهبود دقت و روانی متن کمک می‌کند.

«خطاهای زبانی و ساختاری شامل تغییر و تبدیل واژگان، تعابیر، اصلاح ساختار نحوی، خطاهای معنایی و منطقی، کوتاه کردن جمله‌ها، حذف عناصر زائد و بی‌نقش و نظایر آن است. به این نوع ویرایش «ویرایش زبانی - ساختاری» می‌گویند» (همان). هر متن و موضوع خاصی نیاز به توجه به جزئیات و شرایط خاص دارد. این امر به تجربه و دانش زبانی فرد ویراستار بستگی دارد. ویرایش زبانی نیاز به آگاهی زبانی

دارد و همچنین آگاهی از قواعد نگارش و تسلط بر زبان به ویراستاران کمک می‌کند تا متون را به شیوه‌ای صحیح و زیبا ویرایش کنند. البته در مواردی مطالب علمی معمولاً به زبان فنی و پیچیده نوشته می‌شوند که مخاطبان عمومی را جذب نمی‌کند. این مطالب برای مخاطبان غیرتخصصی کمتر جذابیت دارند و به راحتی به صفحات روزنامه نمی‌رسند. روزنامه‌ها معمولاً محدودیت‌هایی در فضای چاپی دارند و نمی‌توانند مطالب طولانی و پیچیده را به صفحات خود منتقل کنند. این محدودیت‌ها باعث می‌شود که مطالب علمی کمتر به چشم مخاطبان بیفتند. «وقتی که یک نویسنده نتواند مطالب علمی را به شیوه نگارش رسانه‌ای برای مخاطب ساده‌سازی کند، ترجیح می‌دهد آن مطلب علمی را هرچند دارای ارزش خبری بالایی هم باشد، کنار بگذارد یا روانه سطل آشغال کنند.» (مسعودی، ۱۳۸۲: ۱۲۰)

۲-۱-۲. ویرایش رسانه‌ای

ویرایش رسانه‌ای به تغییراتی گفته می‌شود که بر روی محتوای چندرسانه‌ای (مانند تصاویر، ویدیوها، موسیقی و غیره) اعمال می‌شود. این تغییرات می‌توانند شامل تصحیح‌ها، تغییرات جزئی، افزودن موارد جدید و حذف موارد ناخواسته باشند. در ویرایش رسانه‌ای می‌توان فیلم‌ها، تصاویر و همچنین متون خبری یا متن نمایشنامه و دیگر نوشته‌ها را ویرایش کرد؛ سپس به اطلاع عموم رساند. البته در این موارد باید ویرایش اخبار و گزارش‌ها را حتماً باید به کسانی واگذار کرد که با اصول این کار به خوبی آشنا باشند. هر ویراستاری معمولاً در یک زمینه متخصص می‌شود. ویراستاری که در ویرایش کتاب تخصص به دست آورده است، ترجیح می‌دهد در همان مسیر به کار ویرایش ادامه دهد. ویراستارهایی که کار خبری انجام می‌دهند، به خوبی با همه مشکلاتی که ویرایش چنین متونی دارند، آشنا هستند. ویراستاری خبر، سختی‌های خود را دارد. گزارش‌ها و خبرها باید در زمان خودشان منتشر شوند (بیات، ۱۴۰۱). بنابراین اخبار باید قبل از منتشر شدن مورد بررسی قرار بگیرد و نکات ضعف آن از

لحاظ نگارشی ویرایش شود تا اخباری صحیح و به دور از خطا به مخاطبان ارائه شود؛ «زیرا اگر متن خبر و گزارش به موقع منتشر شود، اما در آن اشتباهی دیده شود، به‌شدت اعتبار منتشرکننده خبر را به خطر خواهد انداخت. چون در همان ساعات اولیه انتشار خبر تعداد زیادی از افراد آن را می‌بینند و این مسئله می‌تواند مشکل‌ساز باشد. شاید بهتر باشد خبر کمی دیرتر به انتشار برسد؛ اما اشتباهی در آن وجود نداشته باشد.» (همان)

۲-۳. کانال خبری و شبکه‌های اجتماعی در ایران

در گذشته تلفن همراه در ایران وجود نداشت. تنها چند تن از مقامات عالی‌رتبه و کسانی که به کشورهای دیگر مهاجرت کرده بودند، دارای این وسیلهٔ پرکاربرد امروزی بودند. باین‌حال تبلیغات وجود تلفن همراه به قدری در کشور گسترش یافت که اقشار مختلف جامعه برای خرید آن در صف‌های خرید حوالهٔ تلفن همراه قرار گرفتند. در آن زمان، اخبار نیز از طریق روزنامه‌ها و مجلات مختلف به مردم اطلاع‌رسانی می‌شد. با گذشت چند سال و علاوه بر گسترش تلفن همراه در بین مردم، اینترنت نیز وارد کشور شد و با روی کار آمدن آن، شبکه‌های اجتماعی در فضای مجازی رونق گرفتند. روزنامه‌ها و مجلات، جای خود را به شبکه‌های اجتماعی و خبری دادند و خود با وجود داشتن قدمت زیاد، در سطح جامعه حضورشان کم‌رنگ شده است.

با رشد و توسعهٔ تکنولوژی نوین ارتباطی و وجود اینترنت، تأثیر شگرفی بر سطح فرهنگ و سواد جامعه نمایان شد تا جایی که اخیراً هوش مصنوعی - که یکی از دستاوردهای اینترنت و اذهان متفکران جهان است - به وجود آمد. شبکه‌های خبری مختلف در تمامی زمینه‌ها، اخبار داخلی و خارجی را به سمع و نظر مخاطبان خود می‌رسانند. در حال حاضر، شبکه‌های اجتماعی خارجی مانند تلگرام، توئیتر، اینستاگرام و شبکه‌های اجتماعی داخلی، مانند سروش پلاس، ایتا، بله، آپارات، روبیکا و غیره از پُرطرفدارترین شبکه‌های اجتماعی هستند.

باین حال در زمینه‌هایی هم با مشکلاتی روبه‌رو می‌شوند، از جمله در کشور ما بسیاری از کلمات فارسی معیار در شبکه‌های اجتماعی و خبری دیده نمی‌شود. تعدادی از کلمات به صورت غلط از لحاظ دستوری، املائی، نگارشی و غیره به کاربران ارائه می‌شود که این در آینده باعث زوال خط و زبان فارسی می‌شود. بنابراین برای استفاده بهینه از این امکانات، باید نیروهای متخصص نیز به کار گمارده شوند تا مسؤولان و خبرنگاران شبکه‌های اجتماعی خبری، اخباری را که در فضای مجازی ارائه می‌دهند، آن نوشته‌ها را با فارسی معیار و بدون اشتباهات دستوری، املائی و ساختاری اطلاع‌رسانی کنند و از این طریق، فرهنگ درست‌نویسی در شبکه‌های خبری باعث رعایت اصول نویسندگی در تمامی زمینه‌ها شود.

۲-۳-۱. کانال خبری شهرستان پارس‌آباد مغان

با توجه به مطالب اشاره شده در این پژوهش ۶ خبر از سه شبکه خبری شهرستان پارس‌آباد مغان از لحاظ فنی و زبانی بررسی و ویرایش شده است - که ابتدا به معرفی شهرستان مذکور و سه کانال خبری مورد مطالعه پرداخته شده است. شهرستان پارس‌آباد مغان یکی از شمالی‌ترین شهرهای استان اردبیل است که کوتاه‌ترین مرز کشور آذربایجان و ایران است. این شهر دارای آب و هوای گرم و مرطوب است و تابستان‌های خیلی گرمی دارد. مردم این شهر از طایفه و اقوام متعددی تشکیل شده‌اند. کشت و صنعت مغان یکی از مهم‌ترین شرکت‌های ایران است که افراد زیادی در آنجا مشغول کار هستند. در قدیم اخبار در این شهرستان علاوه بر تلویزیون از طریق مجله و روزنامه‌ها اطلاع‌رسانی می‌شد. زمانی فقط یک مغازه روزنامه‌فروشی بود که فرهنگ و اطلاعات سایر نقاط جهان و ایران را به مردم انتقال می‌داد. با گذر زمان و گسترش اینترنت، بساط روزنامه‌فروشی‌ها هم در این شهر، مانند دیگر شهرهای ایران، کم‌رنگ شد و مردم اخبار را بیشتر از طریق رسانه‌ها و کانال خبری دنبال می‌کردند و

همچنان‌که انواع شبکه‌های خبری ایجاد شد و مردم با دسترسی آسان به این منابع خبری از اخبار سایر نقاط جهان باخبر شدند.

کانال خبری آران مغان یکی از پرطرفدارترین کانال‌های خبری شهرستان پارس‌آباد مغان است. این پایگاه خبری با هدف بیان مشکلات شهرستان‌های پارس‌آباد و اطلاع‌رسانی آن به مسئولان ایجاد شده است. آران مغان از سال ۱۳۹۱ فعالیت خود را در زمینه ارائه اخبار آغاز کرد. هدف اصلی این پایگاه خبری، فرهنگ‌سازی در منطقه و شناساندن شهرستان پارس‌آباد مغان در نقاط مختلف کشور است که از طریق برنامه‌های ایتا، تلگرام، اینستاگرام، روبیکا، بله و غیره فعالیت می‌کند.

کانال خبری سلام مغان، با نزدیک به دو سال فعالیت، مخاطبان و کاربران زیادی را به خود جذب کرده است. این کانال با رویکرد مطالبه‌گری، مشکلات مردم را با مسئولان شهری و استانی در میان می‌گذارد و اطلاع‌رسانی آن را به مسئولان ذیربط انجام می‌دهد. محتوای اخبار این پایگاه خبری از طریق میدانی و استفاده از اخبار موثق تدوین می‌شود و بیشتر درباره مسائل کوچه‌بازاری، تربیتی و فرهنگی شهرستان‌های مغان است. هدف اصلی این کانال، امیدآفرینی و تبلیغ دولت و نیروهای انقلابی است. این کانال در تلگرام، ایتا و اینستاگرام فعالیت می‌کند و با رعایت قوانین جاری کشور، اخبار را در سطح شهرستان و استان منتشر می‌کند.

یاشیل مغان یکی دیگر از کانال‌های خبری شهرستان پارس‌آباد مغان است که از نشریه یاشیل موغان گرمی حدود هشت سال پیش اقتباس شده است و اخبار منطقه و کشور را به مخاطبان خود ارائه می‌دهد. یاشیل مغان با فعالیت در فضای مجازی تلگرام و اینستاگرام و با تفکرات ملی‌گرایانه در مورد مسائل کشور و منطقه، اخبار را به‌صورت انتقادی ارائه می‌دهد. مخاطبان این کانال خبری، اخبار را در کانال‌های مذکور پیگیری می‌کنند.

پژوهش حاضر که مستخرج از پایان‌نامه در مورد ویرایش زبانی اخبار سه کانال خبری - تحلیلی شهرستان پارس‌آباد مغان است، در مدت یک سال اخیر به مطالعه اخبار این شبکه‌های اجتماعی و ویرایش آن پرداخته است. با بررسی اخبار به نظر می‌رسد که هرکدام از کانال‌های خبری باید از ویراستار متخصص در زمینه ویرایش زبانی، ادبی و یا فنی بهره‌مند شوند. در ادامه به چند نمونه از اخبار شبکه‌های اجتماعی (آران مغان، سلام مغان و یاشیل مغان) اشاره و از لحاظ ویرایش زبانی بررسی شده است.

۲-۳-۱-۱. بررسی دو خبر از کانال خبری آران مغان، با رویکرد ویرایش فنی

و زبانی

۲-۳-۱-۱-۱. شکل نادرست خبر اول

شما گفته‌اید | نزدیک بیمارستان شهدای پارس‌آباد که از زباله نخاله ساختمانی و پسماند ضایعات شهر شده پر شده.

توضیحات خبر اول

- استفاده از تعبیرات نادرست عامیانه و سبک: «شما گفته‌اید» به کار بردن چنین اصطلاحاتی مناسب نیست. به جای آن کاربرد عبارت «پیشنهاد مردم» مناسب‌تر است. همچنین بهتر است، به جای واژه نزدیک از واژه «اطراف یا محوطه» استفاده کرد.
- کاربرد صیغه مجهول فعل با ذکر عامل چون عامل فعل که زباله نخاله ساختمانی و پسماند ضایعات شهری است؛ بنابراین به کاربردن فعل مجهول درست نیست.
- حذف فعل کمکی بدون قرینه: عبارت فعلی «پر شده» بدون فعل کمکی آمده است که باید با آوردن فعل کمکی «است» کامل شود (مدرسی، مام‌علیپور، ۱۳۹۹: ۱۵۵).

شکل درست خبر نخست

«اطراف بیمارستان شهدای شهرستان پارس‌آباد را زباله، نخاله ساختمانی و پسماند ضایعات شهری پُر کرده است.»

۲-۱-۱-۳-۲ شکل نادرست خبر دوم

#شما - گفته‌اید مسئولین دولتی جواب‌گوی تکلیف جاماندگان سهام عدالت باشند آیا ما جاماندگان پارس‌آبادی از سهام عدالت عضوی از مردم ایران نیستیم. شخصا خود بنده یک ایثارگر جنگ تممیلی عراق علیه ایران میباشم چرا منو و امثال منها باید چشم در انتظار این سهام عدالت باشیم. واقعا تا کی جاماندگان بدون سهام عدالت خواهند بود؟ تا کی؟

توضیحات خبر دوم

- استفاده از عبارت عامیانه «شما گفته‌اید»، همان‌طوری که در خبر قبلی هم گفته شد، این جمله مناسب نیست، چون احساس می‌شود مخاطبان طلبکارانه مورد خطاب قرار گرفته‌اند؛ بنابراین به جای آن می‌توان از عبارت «پیشنهاد یا نظر مردم» استفاده کرد.

- خطاهای رایج زبانی: «مسئولین» املای همزه میانی، تابع مصوت‌های جانبی است. در همزه ساکن، تابع مصوت قبل از همزه و در همزه متحرک تابع حرکت خود است. همزه مضموم بر کرسی واو همزه مکسور بر کرسی یاء و همزه مفتوح بر کرسی الف می‌نشیند؛ اما این قاعده رعایت نمی‌شود، چنان که مسؤول از لحاظ نگارش آوایی درست‌تر از مسؤل است؛ اما مسؤل رایج‌تر است. (مدرسی، مام‌علیپور، ۱۳۹۹: ۷۷)

- غلط املایی در واژه «تممیلی» وجود دارد که اگر ویراستار متخصصی حضور داشتند، چنین کلماتی در متن خبر دیده نمی‌شد. عبارت «جنگ تممیلی» به صورت جنگ تممیلی نوشته می‌شود.

- نشانه‌های «می، همی» که به اول فعل افزوده می‌شود باید جدا از فعل نوشته شود، درغیراین صورت غلط املائی است. فعل «میباشم»، به صورت «می‌باشم» نوشته می‌شود.

- شکسته‌نویسی در نوشته‌های علمی و خبری جایز نیست، واژه «منو» و «منها»، شکسته نوشته شده است؛ همچنین واژه «منها» یعنی اشخاصی مانند من؛ بنابراین به صورت «من و اشخاصی مثل من» نوشته می‌شود.

- آوردن ضمیر اشاره زاید «این سهام عدالت»؛ بنابراین «این» از جمله حذف می‌شود. علایم نگارشی در این مثال خبری رعایت نشده و جمله را مبهم کرده است.

- استفاده از واژه نادرست «علیه». «در زبان عربی «علیه» به معنی «بر او» است؛ پس وقتی می‌گوییم، علیه دشمنان خود مبارزه کنید؛ یعنی بر او دشمنان خود مبارزه کنید - که درست نیست.» (مدرسی، مام‌علیپور، ۱۳۹۹: ۱۳۷)

- از نشانه‌های نگارشی هم استفاده نشده است.

شکل درست خبر دوم

مسئولان دولتی باید پاسخگوی وضعیت جاماندگان سهام عدالت باشند، ما پارس‌آبادی‌های جامانده از سهام عدالت، آیا جزئی از مردم ایران نیستیم؟ من یک ایثارگر جنگ تحمیلی هستم، چرا باید من و امثال من در انتظار این سهام بماند؟ تا کی جاماندگان باید بدون سهام عدالت باشند؟

۲-۳-۱-۲. بررسی دو خبر از کانال خبری سلام مغان، با رویکرد ویرایش فنی

و زبانی

۲-۳-۱-۲. شکل نادرست خبر اول

«بازداشت شهروند اسرائیل به دلیل لایک کردن پست در حمایت از مقاومت جالبه داخل ایران هزاران نفر در صفحه اسرائیلی عضویت دارن و لایک و کامنت میزارن و این نوع برخورد هم نشده باهاشون ولی همین غربیها به ایران میگن دیکتاتور»

توضیحات خبر اول

تأثیر ترجمه بر زبان فارسی واژه «پست» همان پست الکترونیک است که ترجمه واژه Email است و یکی از سرویس‌های اینترنت برای ارسال پیام‌های الکترونیکی از طریق انواع برنامه‌ها در جهان منتشر می‌شود. البته واژه «پست» به‌تنهایی معنای متعددی دارد، پس این واژه اگر با عبارت لایک کردن همراه باشد، به معنی همان پست الکترونیک است؛ بنابراین کاربرد واژه الکترونیک در چنین مواردی ضروری است. واژه پیشنهادی فرهنگستان زبان و ادب فارسی برای این واژه «رایانامه» است.

- تأثیر ترجمه بر زبان فارسی باعث ورود واژه‌های زیادی از دیگر زبان‌ها به زبان فارسی شده است که یکی از این واژه‌ها، واژه «لایک» است که می‌توان به‌جای آن از واژه فارسی «پسندیدن» یا «حمایت کردن» استفاده کرد.

- تأثیر ترجمه بر زبان فارسی: به کار بردن واژه «کامنت» که معادل فارسی آن «پیام» و «نظر مخاطبان» است.

- تأثیر ترجمه بر زبان فارسی: «دیکتاتور»، واژه فرانسوی است که در زبان فارسی رایج شده است در اصل به معنی خودکامه است.

- استفاده از تعابیر نامناسب، عامیانه و شکسته‌نویسی: به کار بردن واژه عامیانه و شکستن عبارت فعلی «جالبه» بهتر است از عبارت فعلی «جالب است» استفاده شود.

- واژه «بازداشت» که در فرهنگستان زبان و ادب فارسی به معنی توقیف است.
- شکسته‌نویسی فعل‌های «میزارن، باهاشون، میگن و دارن» پس به ترتیب باید به صورت می‌گذارند، با آن‌ها می‌گویند و دارند نوشته شود.

شکل درست خبر اول

دستگیری یک شهروند اسرائیلی به دلیل حمایت از رایانامه حوزه مقاومت تعدادی از داخل کشور پست‌های الکترونیک اسرائیلی‌ها را حمایت می‌کنند؛ ولی هیچ وقت واکنشی از سوی نهادها و ارگان‌های دولتی برای تنبیه این افراد در نظر گرفته نمی‌شود. در صورتی که همین غربی‌ها دولت ایران را خودکامه می‌دانند.

۲-۳-۱-۲. شکل نادرست خبر دوم

«فدراسیون فوتبال سعودی به خاطر مولودی خونی هوادارای تیم الصفا در روز ولادت حضرت علی، تیم الصفا رو در ۵ بازی بدون حضور تماشاگر مجازات کرد. شیعه‌ها هم اینجوری از خجالتشون دراومدن»

توضیحات خبر دوم

- تأثیر ترجمه: فدراسیون واژه‌ای فرانسوی است به معنی اتحادیه چند کشور دولتی که چند ایالت با هم تشکیل دهند. در تداول فارسی امروز به انجمنی گفته می‌شود که برای تنظیم و نظارت بر امور اجتماعی تشکیل می‌شود و بیشتر مورد استعمال آن در کارهای ورزشی است. پس به جای آن، کاربرد واژه «سازمان» مناسب‌تر است. (دهخدا، ذیل واژه)

- استفاده از تعبیرهای عامیانه، محاوره‌ای و شکسته‌نویسی: واژه «مولودی خونی»، محاوره‌ای است که کاربرد آن در شبکه‌های خبری که معمولاً در نقاط مختلف جهان قابل مشاهده است، مناسب نیست. همچنین به‌کارگیری واژه‌های «هوادارای، اینجوری، خجالتشون و در اومدن» نیز به صورت محاوره‌ای نگارش شده است که

مناسب یک متن خبری نیست؛ بنابراین باید شکل صحیح این واژه‌ها در اخبار ارائه شود.

شکل درست خبر دوم

«سازمان فوتبال عربستان به دلیل برگزاری مراسم مولودی‌خوانی هواداران تیم الصفا در روز ولادت حضرت علی^(ع)، این تیم را به انجام ۵ بازی بدون حضور تماشاگران محکوم کرد. جامعه شیعیان نیز تلافی کردند.»

۲-۳-۱-۳. بررسی دو خبر از کانال خبری یاشیل مغان، با رویکرد ویرایش

فنی و زبانی

۲-۳-۱-۳.۱. شکل نادرست خبر اول

«بازدید معاون عمرانی فرماندار در معیت رئیس راه و شهرسازی شهرستان با حضور رئیس شورای اسلامی اولتان و پیمانکار پروژه از آسفالت ریزی خیابان بین‌المللی لاین شمالی و بررسی مسیر فنی و حرفه‌ای داخل شهر اولتان»

توضیحات خبر اول

- تأثیر ترجمه: واژه «معیت» مصدر جعلی عربی است که کاربرد آن در متن‌های فارسی جایز نیست، پس به‌جای آن از واژه «همراه» باید استفاده کرد.

- تأثیر ترجمه بر زبان فارسی: واژه «پروژه» ریشه‌ی اصلی این کلمه از زبان فرانسوی است که از راه ترجمه وارد زبان فارسی شده است. به‌جای آن از واژه‌های «طرح یا برنامه» استفاده می‌شود.

- تأثیر ترجمه بر زبان فارسی: واژه «لاین» عبارتی انگلیسی و در لغت به معنای خط است و نام یک نرم‌افزار است که برای برقراری ارتباط بر روی بستر اینترنت که روی گوشی‌های تلفن همراه و همچنین رایانه شخصی شما نصب می‌شود. برای برقراری

ارتباط، طرف مقابل شما هم باید این نرم‌افزار را روی گوشی خود داشته باشد. در غیر این صورت شما نمی‌توانید با او ارتباط برقرار کنید.

- حذف فعل بدون دلیل: فقط یک تیترا طولانی بدون فعل نوشته شده است. در چنین مواردی باید فعل جمله نیز به کار رود تا خبری شیوا به مخاطبان ارائه شود.

- حشو و دراز گویی در خبر: کلمه «معیت» با همراهی جایگزین می‌شود؛ زیرا واژه «معیت» کمتر در زبان رسمی استفاده شده است. به جای آن از واژه «همراهی» استفاده می‌شود. عبارت «با حضور» حذف می‌شود؛ زیرا تکراری است، به جای واژه «پروژه» از واژه «طرح» استفاده می‌شود؛ زیرا مربوط به پیمانکار است. واژه «آسفالت‌ریزی» را حذف با آسفالت جایگزین می‌کنیم؛ زیرا واژه «ریزی» اضافی است و معنی جمله را تغییر نمی‌دهد. واژه «خیابان» را به ابتدای جمله آورده می‌شود؛ زیرا موضوع اصلی جمله است و برای روشنی جمله بهتر است که در ابتدا قرار بگیرد. کلمه «بررسی» با «بازدید» جایگزین می‌شود؛ زیرا «بررسی» بیشتر برای امور تحلیلی به کار می‌رود و واژه «بازدید» بیشتر برای امور عملی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

شکل درست خبر اول

معاون عمرانی فرماندار با همراهی رئیس راه و شهرسازی شهرستان، رئیس شورای اسلامی و پیمانکار طرح از پیشرفت آسفالت خیابان بین‌المللی در خط شمالی و مسیرهای فنی و حرفه‌ای داخل شهر اولتان بازدید کرد.

۲-۳-۱-۳-۲. شکل نادرست خبر دوم

کیم جونگ اون رهبر دیکتاتور کره شمالی تمرینات نظامی را مشاهده کرد و دستوراتی برای تسریع «آمادگی برای جنگ»

توضیحات خبر دوم

- اسم مصدر عربی: تمرینات، تمرین اسم مصدر عربی است که از راه ترجمه یا وام‌گیری واژه‌ها وارد زبان فارسی شده است و به معنی «سخت روی گردیدن کسی بر کاری» است.

تسریع؛ اسم مصدر عربی است. تسریع [تَ] (ع مص) تسریع به معنی شتافتن اصلاً در کتب لغت دیده نمی‌شود، پس به‌جای آن اسراع بر وزن اکرام است که سرعت مانند قدرت نیز اسم آن است (ر.ک: دهخدا، ذیل واژه).

- عربی در فارسی: دستورات (دستور از فارسی میانه، هم‌ریشه با سانسکریت به معنی اشاره کردن، دستور دادن، تعلیم دادن، نمودن) است. نشانه «ات» جمع عربی است و نباید در جمع بستن کلماتی که ریشه فارسی دارند، به کار رود (ر.ک: دهخدا، ذیل واژه). از این رو واژه «دستور» به قیاس با «ات» جمع بسته شده است که جایز نیست، پس به‌جای آن می‌توان از «دستورها» استفاده کرد.

- تأثیر ترجمه و صفت نامناسب: واژه «دیکتاتور» واژه فرانسوی است که در زبان فارسی رایج شده است. این واژه از جمله حذف می‌شود، چون یک واژه توصیفی و تحقیرآمیز است که ممکن است برای خواننده‌های مختلف معنی‌های متفاوتی داشته باشد. به‌جای آن می‌توان از کلمه «رهبر» استفاده کرد که بیشتر بیانگر نقش سیاسی او است. فعل «مشاهده کرد» با «حضور در» جایگزین می‌شود، چون بیان می‌کند که کیم جونگ اون، در محل تمرینات نظامی بوده، نه این که فقط آن‌ها را از دور دیده است. این کلمه نشان می‌دهد که او به نیروهای نظامی خود اهمیت می‌دهد و با آن‌ها ارتباط دارد.

- اصطلاح «دستوراتی» با «دستورهایی» جابه‌جا می‌شود، چون بیان می‌کند که کیم جونگ اون راهنمایی‌ها و سیاست‌هایی را برای نیروهای نظامی خود ارائه کرده است و این کلمه نشان می‌دهد که او برنامه‌ریزی و استراتژی دارد و آن‌ها را تهدید نمی‌کند.

- کلمه «تسریع» با «افزایش» جایگزین می‌شود، چون بیان می‌کند که کیم جونگ اون می‌خواهد سطح «آمادگی جنگی» را بالا ببرد. این کلمه نشان می‌دهد که او به چالش‌ها و رقبای خود واقف است و می‌خواهد برای آن‌ها آماده باشد.

شکل درست خبر دوم

کیم جونگ اون، رهبر کره شمالی، با حضور در تمرین نظامی، دستورهایی را برای افزایش «آمادگی جنگی» صادر کرد.

۳. نتیجه‌گیری

رسانه یکی از مهم‌ترین عناصر تأثیرگذار در فرهنگ و منش جوامع بشری است؛ بنابراین تلاش برای بهبودی آن می‌تواند تأثیر مثبتی بر افکار افراد جامعه باشد. در عصر حاضر مردم برای آگاه شدن از اوضاع اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و دیگر مسائل جامعه اخبار سریع و برخط را بیشتر پیگیری می‌کنند. البته می‌توان گفت برای اینکه اخبار سریع به مخاطب اطلاع‌رسانی شود، مسؤولان شبکه‌های خبری به ویرایش آن توجه ویژه‌ای نمی‌کنند و این باعث می‌شود که برخی از خبرها با خطاهای دستوری، نگارشی، ویرایشی و دیگر موارد به اطلاع مخاطبان برسد، غافل از اینکه با این روش شبکه‌های خبری بسیاری از کاربران خود را از دست می‌دهند؛ زیرا خبر آنچنان که باید از شیوایی و رسایی کلام بهره‌مند نبوده است و مخاطبان در بسیاری از موارد با ابهام در خبر مواجه می‌شوند؛ بنابراین در پاسخ به فرضیات پژوهش معلوم می‌شود که ناشران منابع خبری شهرستان پارس‌آباد مغان با به کارگیری دبیران ادبیات فارسی و در مواردی نیز خود سردبیران، به ویرایش اخبار این منابع خبری می‌پردازند و اخبار را منتشر می‌کنند. با بررسی و مطالعه اخبار این سه کانال خبری (آران مغان، سلام مغان و یاشیل مغان) نمایان می‌شود که اغلب خبرهای سه کانال بدون ویرایش ویراستار متخصص منتشر می‌شوند؛ بر این اساس این یک کاستی برای منابع خبری

این شهرستان است. از این رو لزوم داشتن یک ویراستار متخصص در هر کانال خبری واجب است تا ویراستاران از علم و دانش خود برای ویرایش اخبار شبکه‌های خبری اقدام کنند و خبری به دور از خطا و ناراستی به مخاطبان ارائه دهند. اهمیت ویراستاری در خبر یکی از فنونی است که هر کسی قادر به انجام آن نیست؛ بنابراین ضمن سپاسگزاری از مسؤولان این سه کانال خبری وجود ویراستار متخصص را در همه شبکه‌ها و رسانه‌های خبری را لازم و ضروری می‌دانند.

کتاب‌شناسی

کتاب‌ها

- ۱) برزگر، ابراهیم (۱۳۹۹)، *نگارش و ویرایش متون سیاسی*، چاپ اول، تهران: انتشارات سمت.
- ۲) حسینی، صدیقه (۱۳۹۱)، *نقش رسانه در ارتقای تولید ملی و توسعه یافتگی*، قم: نشر صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران مرکز پژوهش‌های اسلامی.
- ۳) دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۴۵)، *لغت‌نامه*، ج هشتم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- ۴) ذوالفقاری، حسن (۱۳۹۴)، *آموزش ویراستاری و درست‌نویسی*، چاپ اول، تهران: انتشارات نشر قلم.
- ۵) مدرسی، فاطمه و مام‌علیپور، منصور (۱۳۹۹)، *راهنمای نگارش و ویرایش*، چاپ اول، تهران: شناسنامه.
- ۶) سمیعی‌گیلانی، احمد (۱۳۹۵)، *نگارش و ویرایش*، چاپ پانزدهم، تهران: سمت.
- ۷) صادقی، محمود (۱۳۹۵)، *احکام شبکه‌های اجتماعی به سفارش ستاد امر به معروف و نهی از منکر پژوهش‌سکده امر به معروف و نهی از منکر*، قم: انتشارات نشر معروف.

مقالات

- ۱) اسماعیلی، محسن (۱۳۸۳)، «*تعامل دین و رسانه از دیدگاه حقوق*»، فصلنامه پژوهشی دانشگاه امام صادق، ۷ شماره ۲۱، صص ۷-۴۰.
- ۲) بیات، ساره (۱۴۰۱)، «*ویراستاری خبری*»، مؤسسه ایران تایپیست.
- ۳) راستی، فاطمه و قلاوندی، زهره (۱۳۹۸)، «*فقد ویراستاری روزنامه خبر جنوب سال ۱۳۹۵*»، رویکردهای پژوهشی در علوم اجتماعی شماره ۱۹.
- ۴) محمد نیاکان، علی و خودآموز، عمران (۱۳۸۹)، «*ویرایش و نقش ویراستار در پویایی محتوای مطبوعات ایلام*»، فصلنامه علمی فرهنگ ایلام، شماره ۲۸ و ۲۹، صص ۱۹۱-۲۱۳.

